

माध्यमिक शिक्षा बोर्ड, राजस्थान, अजमेर

प्रवेशिका परीक्षा

(परीक्षार्थी द्वारा स्वयं भरा जाना चाहिये)

Candidate's Roll No. In English

(In Figures)

(In Words)

परीक्षार्थी का नामांक हिन्दी में
शब्दों में --

नोट :- परीक्षार्थी उपरोक्त के अतिरिक्त उत्तर पुस्तिका के अन्य किसी भी भाग में अपना नामांक नहीं लिखें।

माध्यम - हिन्दी अंग्रेजी

विषय संस्कृत व्याकरण

परीक्षा का दिन.....

दिनांक

नोट :- परीक्षार्थी के लिए आवश्यक निर्देश इस पृष्ठ के पिछले भाग पर उल्लेखित हैं। जिन्हें सावधानी पूर्वक पढ़ लें व पालना अवश्य करें।

परीक्षक हेतु निर्देश :- (1) परीक्षक को उपरोक्त सारणी अनुसार प्राप्तांक भरना अनिवार्य हैं, अन्यथा नियमानुसार दंडित किया जायेगा।

(2) परीक्षक उत्तर पुस्तिका के अन्दर के पृष्ठों के बायीं ओर निर्धारित कॉलम में लाल इंक से अंक प्रदत्त करें।

(3) कुल योग भिन्न में प्राप्त होने पर उसे पूर्णांक में ही परिवर्तित कर अंकित करें (उदाहरणार्थ : 15 ¼ को 16, 17 ½ को 18, 19 ¾ को 20)

प्रश्नवार प्राप्तांकों की सारणी (परीक्षक के उपयोग हेतु)

प्रश्नों की क्रम संख्या	प्राप्तांक	प्रश्नों की क्रम संख्या	प्राप्तांक
1		19	
2		20	
3		21	
4		22	
5		23	
6		24	
7		25	
8		26	
9		27	
10		28	
11		29	
12		30	
13		31	
14			
15		प्राप्त अंकों का कुल योग (Roundoff)	
16		अंकों में	शब्दों में
17			
18			

परीक्षक के हस्ताक्षर संकेतांक

प्रमाणित किया जाता है कि इस उत्तर पुस्तिका के निर्माण में 58 जी.एस.एम. क्रीमवोव कागज ही उपयोग में लिया गया है। 161/2017

परीक्षार्थियों के लिए आवश्यक निर्देश

1. समस्त प्रश्नों का हल निर्धारित शब्द सीमा में इसी उत्तर पुस्तिका में करना है। विशेष परिस्थिति में अतिरिक्त उत्तर पुस्तिका पृथक से उत्तर पुस्तिका भरी हुई होने पर पर्यवेक्षक एवं वीक्षक की अनुशंसा पर ही उपलब्ध कराई जायेगी।
2. प्रश्न-पत्र पर निर्धारित स्थान पर अपना नामांक लिखें।
3. प्रश्न-पत्र हल करने के पश्चात् जिस पृष्ठ पर हल समाप्त होता है, उस पर अन्त में "समाप्त" लिखकर अन्त के सभी रिक्त पृष्ठों को तिरछी लाईन से काटें।
4. निम्न बातों का विशेष ध्यान रखें अन्यथा अनुचित साधनों की रोकथाम अधिनियम के तहत कार्यवाही की जा सकेगी।
 - (i) उत्तर पुस्तिका के ऊपर/अन्दर तथा प्रश्नोत्तर के किसी भी भाग में चाही गई सूचना के अलावा अपना नामांक, नाम, पता, फोन नम्बर अथवा पहचान की कोई अन्य प्रकार की सूचना आदि अंकित नहीं करें अन्यथा "अनुचित साधनों के प्रयोग" के अन्तर्गत कार्यवाही की जावेगी।
 - (ii) उत्तर पुस्तिका के पृष्ठों को फाड़ें नहीं। उत्तर-पुस्तिका के मुख पृष्ठ पर अंकित संख्या के अनुसार पृष्ठ पूरे होने चाहिये। परीक्षार्थी उत्तरपुस्तिका प्राप्त करते ही पृष्ठ संख्या की जांच कर लें यदि पृष्ठ कम/अधिक या क्रम में नहीं हैं तो वीक्षक से तुरन्त बदलवा लें।
 - (iii) परीक्षा केंद्रों पर पुस्तक, लेख, कागज, केलक्यूलेटर, मोबाईल, पेजर आदि किसी भी प्रकार का इलेक्ट्रॉनिक उपकरण तथा किसी भी प्रकार का हथियार आदि ले जाना निषेध है।
 - (iv) वस्त्र, स्केल, ज्योमेट्री बॉक्स पर कुछ भी न लिखकर लावें, टेबुल के आस-पास कोई अवैध सामग्री नहीं होनी चाहिये, इसकी जांच कर लें।
 - (v) अपनी उत्तर पुस्तिका/ग्राफ/मानचित्र आदि परीक्षा भवन से बाहर ले जाना दण्डनीय अपराध है, अतः परीक्षा समाप्ति पर उत्तर पुस्तिका वीक्षक को बिना सौंपे परीक्षा कक्ष नहीं छोड़ें। उत्तरों को क्रमानुसार एक ही स्थान पर लिखें। प्रश्न क्रमांक भी सही अंकित करें, अन्यथा दण्ड स्वरूप परीक्षक को 1 अंक कम करने का अधिकार है। बीच में उत्तर पुस्तिका के पृष्ठ रिक्त न छोड़ें। गणित विषय के लिए रफ कार्य उत्तर पुस्तिका के अंतिम पृष्ठों पर करें तथा तिरछी रेखा से काटें।
5. जहाँ तक हो सके प्रश्न के सभी भाग के उत्तर, उत्तर पुस्तिका में एक ही स्थान पर अंकित करें।
6. भाषा विषयों को छोड़कर शेष सभी विषयों के प्रश्न-पत्र हिन्दी-अंग्रेजी दोनों भाषा में मुद्रित है।
7. किसी भी प्रकार की त्रुटि/अन्तर/विरोधाभास होने पर हिन्दी भाषा के प्रश्न को ही सही माना जाये।

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	1.	<u>अवसान सैसा</u>
	2.	<u>ओडः आपः</u>
	3.	<u>ईकारान्त उकारान्तश्च वाच्यं यत् स्त्रीत्वं विकल्पेन नदी संज्ञकौ भवतः ।</u>
	4.	<u>"शि सर्वनामस्थानम्"</u>
	5.	<u>यः सौ</u>
	6.	<u>इदम् शब्दस्य मः इद् तस्य दकारस्य स्थाने यकारादेशः भवति ।</u>
	7.	<u>अजाघतष्टाप्</u>
	8.	<u>'उड्' क्रययः</u>
	9.	<u>वयं प्रातर् जागरणीयम् ।</u>
	10.	<u>वदति</u>
	11.	<u>'टाडः सिडः सामीनत्स्याः'</u>

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर																
	12.	सर्वनाम स्थान परे स्त्रीत्व विवक्षायां 'याट्' आगमः भवति <u>उदाहरणम्</u> ⇒ <u>रम्भायाम्</u>																
	13.	<u>नपुंसकार्थ</u> ⇒ <u>नपुंसकात् अङ्गात् परस्म औ स्थाने</u> <u>'शी'</u> आदेशः भवति।																
	14.	<u>होटः</u>																
	15.	<u>नहो धः</u> ⇒ <u>नह शब्दस्य घः हकार तस्य स्थाने</u> <u>धकारदेशः भवति।</u> कृत्ति परे पदात्ते। <u>उदाहरणम्</u> ⇒ <u>उपानत् - उपानद्</u>																
	16.	<u>अहन् शब्दस्य नकारस्य स्थाने 'रु'</u> आदेशो भवति।																
	17.	<u>अन्तरेण</u> ⇒ <u>विना</u> <u>नाना</u> ⇒ <u>बहु प्रकारः</u> / <u>भिन्ने-भिन्ने</u>																
	18.	<u>पुरा</u> ⇒ <u>प्राचीनकाले</u> <u>सर्व</u> ⇒ <u>सर्व</u> <u>चेत्</u> ⇒ <u>अनवृत्तलिप्तौ</u>																
	19.	<table border="1"><thead><tr><th></th><th>एकवचनम्</th><th>द्विवचनम्</th><th>बहुवचनम्</th></tr></thead><tbody><tr><td>प्रथम पु.</td><td>अस्ति</td><td>स्तः</td><td>सन्ति</td></tr><tr><td>मध्यम पु.</td><td>असि</td><td>स्था</td><td>स्थ</td></tr><tr><td>उत्तम पु.</td><td>आस्मी</td><td>स्वः</td><td>स्मः</td></tr></tbody></table>		एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	प्रथम पु.	अस्ति	स्तः	सन्ति	मध्यम पु.	असि	स्था	स्थ	उत्तम पु.	आस्मी	स्वः	स्मः
	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्															
प्रथम पु.	अस्ति	स्तः	सन्ति															
मध्यम पु.	असि	स्था	स्थ															
उत्तम पु.	आस्मी	स्वः	स्मः															

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
		एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्
19.	पुथमपुरुष	भवति
	मध्यमपुरुष	भवथ
	उत्तमपुरुष	भवाम
		एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्
20.	पुथमपुरुष	वदतु वदताम् वदन्तु
21.	<p>सर्वादीनि सर्वनामानि ⇒ सर्वादीनि शब्दस्वरूपाणि सर्वनाम संज्ञानि स्मृः । सर्वे आदि शब्दानां सर्वादीनि सर्वनामानि' अनेन सूत्रेण सर्वनाम संज्ञा भवति । उदाहरणम् ⇒ सर्वः , सर्वस्मै ।</p>	
22.	<p>'सर्व' शब्दात् अर्धवदधातुरपत्ययः प्रातिपदिकम्" इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "सर्वादीनि सर्वनामानि" इति सूत्रेण सर्वनाम संज्ञायां 'स्वौजसमौट्' इति सूत्रेण विभक्ति कृते ।</p>	
23.	<p>रमा ⇒ रमा इति शब्दात् "अर्धवदधातुरपत्ययः प्रातिपदिकम्" इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "स्वौजसमौट्" इति सूत्रेण विभक्ति कृते रमा इति जानते इति सूत्रेण वृत्तीयैकवचने एत विभक्तौ रमा इति जानते इति सूत्रेण एकस्य इत्यंशः 'तस्य लोपः' इत्यनेन लोप</p>	

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

कृते 'रमा + आ' इत्यवस्थार्थां पाडापः इति सूत्रेण याट् आगमे कृते 'रमा + याट् + आ' इति जाते 'ह्रस्वत्वम्' इति सूत्रेण इकारस्य इत्संज्ञाः तस्यलोपः इत्यनेन लोपः कृते रमा + या + आ' इति स्थितौ "अकः सवर्णे दीर्घः" इति सूत्रेण दीर्घः कृते

(सर्वदीनि सर्वः)

239) सर्वस्याः => सर्वा इति शब्दात् 'अर्धवत् अद्यातुरप्रत्ययः' प्रातिपदिकम्" इति सूत्रेण प्रातिपदिक सँज्ञायां "स्वौजसमौट्ठष्ठाभ्याम्भिस्ङेभ्याम्भ्यस्ङसिभ्याम्भ्यस्ङसोसाम्ङ्योस्सुप्" इत्यनेन ङसि / ङस् प्रत्यय कृते सर्वा + ङसि / ङस्" इति जाते 'लशक्वतद्धिते' इति सूत्रेण ङस्य इत्संज्ञाः तस्य लोपः इत्यनेन लोपः कृते एकञ् उपदेशेऽननुनासिक इत् इत्यनेन इकारस्य इत्संज्ञायां तस्य लोपः इत्यनेन लोपः कृते सर्वा + अस' इत्यवस्थार्थां 'सर्वनाम्नः स्याद्द्वस्वश्च' इत्यनेन आबन्त अङ्गस्य ह्रस्व एकञ् स्याट् आगमे ङ कृते सर्व + स्याट् + अस इत्यवस्थार्थां अनुबन्ध लोपे सर्वस्या च्छाम् इति जाते पुञ्जे 'पुथमघो पूर्वसवर्णः' इति सूत्रेण पूर्वसवर्ण दीर्घः कृते सर्वस्यास इति जाते 'सप्तमघो रुः' इत्यनेन सप्तमघो अनुबन्ध लोपे सर्वस्या र्' इति जाते "विशामोऽव-सानम्" इति सूत्रेण अवसान् सँज्ञायां श्वरवसानयोर्षिस-र्वीयः" इत्यनेन रेषुस्य विसर्गः कृते 'सर्वस्याः' इति रूपं सिद्धम् ।

रीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी कृपया

२.

स्त्रियः => स्त्री इति शब्दात् अर्धवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ।
 इति सूत्रेण प्रातिपदिकं संज्ञायाम् 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण डस्य प्रत्यय कृते स्त्री + डस् इति जाते लशक्वतद्धिते इति सूत्रेण अस्य इत्संज्ञायाम् तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते स्त्री + अस्य 'स्त्रियाः' इति सूत्रेण उयङ् आदेशे अनुबन्ध लोपे च कृते स्त्रिय + अस् वर्ग मिलित्वा 'स्त्रियस्' इत्यवस्थायाम् स्त्रियुषो कः इत्यनेन स्त्रियरुत्वे अनुबन्ध लोपे स्त्रियर् इति जाते 'स्त्रियोऽवसानम्' इत्यवस्थायाम् स्त्रियोऽवसानयोर्विसर्जनीयः इत्यनेन रेफस्य विसर्ग कृते स्त्रियः इति रूपं सिद्धम् ।

२३.

ज्ञानेन => ज्ञानश्च शब्दात् कृतद्वितसमासाश्च इति सूत्रेण प्रातिपदिकं संज्ञायाम् 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण नृत्तीयैकवचने टा प्रत्यये कृते ज्ञानश्च टा इत्यवस्थायाम् 'चुट्' इति सूत्रेण टकारस्य इत्संज्ञा तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते ज्ञान + आ इति जाते 'यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम्' इति सूत्रेण अङ्ग संज्ञा कृते 'टाङ्.सिङ्.सामिनात्प्रत्याः' इति सूत्रेण टा (आ) स्थाने ङन् आदेशे कृते ज्ञान + ङन् इत्यवस्थायाम् 'आद्गुणः' इत्यनेन गुणे कृते ज्ञानेन इति रूपं सिद्धम् ।

२४.

वारिणी => वारिन् इति शब्दात् अर्धवत अधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ।
 इति सूत्रेण प्रातिपदिकं संज्ञायाम् 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण प्रथमा द्विवचने औ प्रत्यये कृते वारिन् + औ इति जाते 'नपुंसकस्य' इति सूत्रेण नुम् आगमे अनुबन्ध लोपे कृते वारिन् + औ इत्यवस्थायाम् 'नपुंसकस्य' इति सूत्रेण औ स्थाने शी आदेशे कृते वारिन् + शी इति जाते 'लशक्वतद्धिते' [इकोऽचि विभक्तौ]

परीक्षक द्वारा
प्रदत्त अंकप्रश्न
संख्या

परीक्षार्थी सूत्र

इति सूत्रेण शकारस्य संज्ञाः 'तस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते
'वारिन् + इ' इति स्थितौ वर्ण मिलित्वा विरिणी
इत्यवरथायां 'अट्कुप्वाङ्नुम्व्यबायेऽपि' इति सूत्रेण नस्य
णत्वे कृते 'वारिणी' इति रूपं सिद्धम्।

३५(१.) उपानत् ⇒ उपानह् इति शब्दात् "कृतद्धितसमासाश्च"
इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वीजसमीट्'
इत्यादिना सूत्रेण उर्यमैकवचने 'सु' प्रत्यये उपानह् + सु
इति जाते उपदेशेऽजनुनासिक इत्' इति सूत्रेण ऊकारस्य
इत्संज्ञा तस्य लोपः 'इत्यनेन लोप कृते उपानह् + स् इति
स्थितौ 'नहो धः' इति सूत्रेण हकारस्य स्थाने धकार
कृते उपानध् + स् इत्यवरथायां 'अर्लां षशोऽन्ते'
इति सूत्रेण धकारस्य स्थाने षशत्वे दकार कृते उपानद् + स्
इति जाते 'अपृक्त एकल्' प्रत्ययः 'इत्यनेन अपृक्त संज्ञायां
'ल्ल्याळ्यो दीर्घात्सुतिस्य पूर्वत एल्' इति सूत्रेण सस्य
लोप कृते ~~उपानत्~~ उपानद् इत्यवरथायां 'स्वरि च'
इत्यनेन दकारस्य स्थाने त्कृते उपानत् । (वाङ्मसने)
चर्त्वाभावे उपानद् इति रूपं सिद्धम्।

(२.) चतस्रः ⇒ चतुर शब्दात् 'अथैवदधातुर प्रत्ययः -
प्रातिपदिकम्' इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां
'स्वीजसमीट्' इत्यादिना सूत्रेण षस् प्रत्यये कृते
चतुर + षस् इति जाते 'चुट्' इति सूत्रेण षकारस्य
इत्संज्ञा तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते चतुर + अस्
इति जाते 'सुङ्गपुंसकस्य' इति सूत्रेण सर्वनाम स्थाने

शिक्षक द्वारा
दत्त अंक

प्रश्न
संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

संज्ञाया 'चतुरनडुहोरामुदान्तः' इति सूत्रेण आम् आगमः प्राप्ति
'तस्य निषेधे कृते 'त्रिचतुरीः स्त्रियां तिसृचतसृ' इति सूत्रेण
'चतुर्' शब्दस्य स्थाने चतसृ आदेशे कृते चतसृ + अस
इत्यवस्थायां 'इकोयणचि' इति सूत्रेण याण कृते चतसृ + अस
इति जाते ऋ वर्ण मिलित्वा चतस्र + स् इति स्थितौ
'रस्यजघोरुः' इत्यनेन सस्य रुक्ते अनुबद्ध लोपे चतस्र + र
इति स्थितौ 'विशमोऽवसानम्' इति सूत्रेण अवसानसंज्ञायां
'रवरवसानयोर्वियर्जनीपुः' इति सूत्रेण रेफस्य विसर्गकृते
'चतस्रः' इति रूपं सिद्धम् ।

25. बाला ⇒ बाल इति शब्दात् प्रातिपदिकात् 'अजाद्यतष्टाप्'
इति सूत्रेण टाप् प्रत्यये कृते बाल + टाप् इति जाते
१. 'हलन्त्यम्' इति सूत्रेण पकारस्य इत्संज्ञा 'चुट्ट' इति सूत्रेण
एकारस्य इत्संज्ञाः तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते बाल + आ
इत्यवस्थायां 'अकः सवर्णे दीर्घः' इति सूत्रेण सवर्ण दीर्घ कृते
बाला इति जाते 'स्वीजसमोऽटः' इति सूत्रेण ष्यमेकवचने सु
प्रत्यय कृते बाला + सु इति स्थितौ 'उपदेशेऽजनुनासिक इत्'
इति सूत्रेण इकारस्य इत्संज्ञा 'तस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते
बाला + स इत्यवस्थायां अपूर्वत् एकाल् प्रत्ययः इति सूत्रेण
अपूर्वत् संज्ञायां 'हल्-याव्यो दीर्घत्सु तिस्य पूर्वत् हल्' इति
सूत्रेण सस्य लोपे बाला इति रूपं सिद्धम् ।

परीक्षक द्वारा
प्रदत्त अंक

प्रश्न
संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

२. नर्तकी => नर्तक इति शब्दात् अर्धवत् अधातुर प्रत्ययः
इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'रिडानञ् द्वय-
-सब्दधनञ्मात्रचतयस्य षष्ठ्यञ्कारणम्' इति सूत्रेण ङीष्
प्रत्यये कृते नर्तक + ङीष् 'हलन्त्यम्' इति सूत्रेण अकारस्य
इत्संज्ञाः लशक्वतद्धिते' इति सूत्रेण उस्व इत्संज्ञायां
'सस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते नर्तक + ई इति जाते
'यचिभ्रम्' इत्यनेन असंज्ञायां 'यस्येति च' इति सूत्रेण
अकारस्य लोप कृते नर्तक + ई इत्यवस्थायां वर्ण
मिलित्वा नर्तकी इति जाते स्वीजसमीट् 'इत्यादिनां
सूत्रेण प्रथमेऽवचने सु प्रत्यय कृते नर्तकी + सु अनुबन्ध
लोपे नर्तकी + स इत्यवस्थायां 'अपूर्व एकाल् प्रत्ययः'
इति सूत्रेण अपूर्वत् संज्ञायां 'हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात्सुति स्य पूर्वत्
हल्' इति सूत्रेण सस्य लोपे नर्तकी' इति रूपं सिद्धम्।

२६.

पुंयोगादाख्याम् => पुंवाचकम् यः नित्य स्त्रीलिङ्ग शब्दः
तस्मात् ङीष् प्रत्यय भवति।

यः शब्दः पुल्लिङ्गस्य स्त्रीलिङ्गे प्रयुक्तीः तस्मात् शब्दात्
'पुंयोगादाख्याम्' इति सूत्रेण पुंवद् भावे ङीष् प्रत्ययः
भवति।

यथा => गोपी

गोप इति शब्दात् प्रातिपदिकात् 'पुंयोगादाख्याम्' इति सूत्रेण
ङीष् प्रत्यये कृते गोप + ङीष् इत्यवस्थायां अनुबन्ध लोपे
गोप + ई इति जाते 'यचिभ्रम्' इति सूत्रेण असंज्ञायां
'यस्येति च' इति सूत्रेण अकारस्य लोप कृते गोप + ई
इत्यवस्थायां वर्ण सम्मेलनेन गोपी इति जाते।

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

27.

दादिर्घातोर्धः => दादिर्घातोर्धस्य घः स्यात् भ्रान्ति परे पदान्ते ।

दादि धातुनां हकारस्य स्थाने घकारं स्यात् । अनेन सूत्रेण दादि धातुनां हकारस्य स्थाने घकारः भ्रान्तवर्णानां परे पदान्ते ।

यथा => धुक - धुग्

दुह् इति शब्दात् 'हेतद्विसमासाश्च' इति सूत्रेण प्रातिपदिक स्र्सायां 'स्वीजसमोर्धः' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये कृते दुह् + सु इत्यवस्थायां अनुबन्ध लोपे दुह् + स इति स्थितौ (दादिर्घातोर्धः इति सूत्रेण हकारस्य स्थाने घ कृते दुघ् + स इति भाते 'एकचोवशीभषभ्रधन्तस्य रश्चोः' इत्यनेन द स्थाने घ कृते धुघ् + स (अर्वाजशोऽन्ते इति सूत्रेण घ् स्थानेण कृते धुग् + सकारस्य लोप कृते वाऽवस्थाने चर्षे कृते धुक - चर्षाभावे धुग् इति रूपं सिद्धम् ।

28. (1)

कानि => किम् शब्दात् 'अर्थवद्धातुर प्रत्ययः' इति सूत्रेण प्रातिपदिक स्र्सायां 'स्वीजसमोर्धः' इत्यादिना सूत्रेण षस् प्रत्यये किम् + षस् किमः कः इति सूत्रेण किमस्थाने क आदेशे कृते क + षस् 'चुट् इति सूत्रेण लकारस्य इत्संज्ञा तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते क + अस् इति स्थितौ 'घट् चतुष्परिच्यु' इति सूत्रेण नुम् आगमे अनुबन्ध लोपे कन् + अस् इति भाते 'सान्त् महत्संयोरारयं' इति सूत्रेण उपधायादीर्घ कृते कान् + अस् 'अर्वाजशोऽन्ते' इति सूत्रेण षस् स्थाने शी आदेशे कृते अनुबन्ध लोपे कान् + इ वर्णसम्मेलनेन कानि इति रूपं सिद्धम् ।

परीक्षक द्वारा
प्रदत्त अंकप्रश्न
संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

2. एते => एतत् इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरं' इति सूत्रेण
प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वैजसमोऽ' इत्यादिना सूत्रेण
ओ प्रत्यये एतत् + ओ इत्यवस्थायां 'यस्मात्प्रत्यय-
विधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्' इति सूत्रेण अङ् संज्ञायाम् अनुबन्ध-
'नपुंसकाच्च' इति सूत्रेण ओ स्थाने शी आदेशे कृते लोपे
एत + शी इत्यवस्थायां 'लशक्वतद्धिते' इति सूत्रेण
शकारस्य इत्संज्ञा 'तस्यं लोपः' इत्यनेन लोप कृते एत + ई
इति ङाते आङ्गुणः इत्यनेन गुणे कृते एते इति रूपं सिद्धम्।

29(9) रामान् => राम इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरं' इति सूत्रेण
प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वैजसमोऽ' इत्यादिना सूत्रेण
शस् प्रत्यये कृते राम + शस् अनुबन्ध लोपे राम + अस्
इति ङाते 'ल्लल्यम्' इति सूत्रेण सकारस्य इत्संज्ञाः
प्राप्ताः 'न विभक्तौ तुस्माः' इति सूत्रेण निषेधे कृते
राम + अस् इत्यवस्थायां 'पुथमयो पूर्वसवर्णः' इति सूत्रेण
पूर्वसवर्ण दीर्घ कृते रामास् इति ङाते 'त्स्माच्छसो नः
पुंसि' इति सूत्रेण सकारस्य स्थाने नकार कृते रामान्
इत्यवस्थायां 'अट्कुप्वाङ्नुमः' इति सूत्रेण नस्य णत्वे
प्राप्ते 'पदान्तस्य' इति सूत्रेण तस्य निषेधे कृते
रामान् इति रूपं सिद्धम्।

रीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	२.	<p><u>सर्वस्मैः</u> => सर्व इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'सर्वादीनि सर्वनामानि' इति सूत्रेण सर्वनाम संज्ञायां 'स्वौजसमौट' इत्यादिना सूत्रेण चतुर्थ्येकवचने डे विभक्तौ सर्व + डे इत्यवस्थायां 'लशक्व वद्धिते' इति सूत्रेण डस्य इत्संज्ञायां तस्य लोपः इत्यनेन लोप इति सर्व + ए इति ङाते 'सर्वनाम्नः स्मै' इति सूत्रेण डे (ए) स्थाने 'स्मै' आदेशे इति 'सर्वस्मै' इति रूपं सिद्धम्।</p>
	३.	<p><u>हरिः</u> => हरि इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वौजसमौट' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये इति हरि + सु इति ङाते 'अपदेशे ङनूनासिक् इत्' इति सूत्रेण उकारस्य इत्संज्ञाः 'तस्य लोपः इत्यनेन लोप इति हरि + स् इत्यवस्थायां सस्य रुत्वे विसर्गे इति हरिः इति रूपं सिद्धम्।</p>
	४.	<p><u>सखा</u> => साखि इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वौजसमौट' इति सूत्रेण सु प्रत्यये इति साखि + सु 'अनुबन्ध लोपे' 'साखि + स् इत्यवस्थायां यस्मात्प्रत्यय विधीयते वादि प्रत्ययेऽङ्गम्' इति सूत्रेण अङ्ग संज्ञायां 'ऋदुशानस्पुरुदंसोऽनेहसाञ्च' इति सूत्रेण अनङ्ग आदेशे अनुबन्ध लोपे च इति सखन् + स् इति स्थितौ 'सर्वनाम स्थाने चाऽसम्बुद्धौ' इति सूत्रेण उपधाया दीर्घ इति सखान् + स् इत्यवस्थायां 'नलोप प्रातिपदिकान्तरस्य' इति सूत्रेण नकारस्य लोप इति 'अपूर्वत प्रकृत प्रत्यय' इति सूत्रेण अपूर्वत संज्ञायां 'हल्, याव्यो दीर्घात्पुनिरस्य' इत्यनेन सकारस्य लोप इति सखा इति रूपं सिद्धम्।</p>

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	30.	<p>लिट् => लिट् इति शब्दात् 'कृतद्वितसमासाश्च' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वीजसमौटः' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये कृते लिट् + सु इति जाते अनुबन्धलोपे लिट् + स इत्यवस्थायाम् 'होळः' इति सूत्रेण हकारस्य स्थाने ढकारे कृते लिट् + स इति स्थितौ 'अलां - अशोऽन्ते' इति सूत्रेण पशत्वे उकारे कृते लिट् + स इति जाते 'अपूर्वत् एकाल् प्रत्ययः' इति सूत्रेण अपूर्वत् संज्ञायां 'हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घत्वान्' इति सूत्रेण सस्य लोपे कृते लिट् इति जाते 'वाऽवसाने' इति सूत्रेण विकल्पेन चत्वे कृते लिट् एक्य चत्वाभावे लिट् इति रूपं सिद्धम्।</p>

BSEK-1072818

31.	<p>राजा => राजन् इति शब्दात् 'अथर्वदधाकुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वीजसमौटः' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये कृते राजन् + सु अनुबन्धलोपे राजन् + स इति जाते 'सान्तमहनः सयोगस्य' इति सूत्रेण उपधाया दीर्घे कृते राजन् + स इति स्थितौ 'नलोप प्रातिपदिकान्तस्य' इति सूत्रेण नकारस्य लोपे कृते राजा + स इत्यवस्थायाम् 'हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घत्वान्' इति सूत्रेण सकारस्य लोपे कृते राजा इति रूपं सिद्धम्।</p>
-----	---

द्वारा प्रश्न
अंक संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

३. वृत्रहन् ⇒ वृत्रहन् इति शब्दात् वृत्रह्नि समासाश्च
इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वोजसमौट'
इत्यादिना सूत्रेण 'शस्' प्रत्यये कृते वृत्रहन् + शस् इति
जाते 'लशस्वतद्धिते' इति सूत्रेण शकारस्य इत्संज्ञायां
'तस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते वृत्रहन् + अस् इति जाते
'अतोलोपः' इत्यनेन अलोपे वृत्रहन् + अस इत्यवस्थायां
'चोमु' इति सूत्रेण चर्गस्य कुत्व धकारे कृते वृत्रहन् + अस्
इत्यवस्थायां सस्यरुत्वे विसर्गे च कृते वृत्रहन् इति रूपं
सिद्धम् ।

४. युष्माकम् ⇒ युष्मद् इति शब्दात् "अर्धवदघातुरः"
इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वोजसमौट'
इति सूत्रेण षष्ठी बहुवचने आम् प्रत्यये कृते युष्मद् + आम्
इति जाते 'सामआकम्' इति सूत्रेण 'आम्' स्थाने आकम्
आगम कृते युष्मद् + आकम् इति स्थितौ 'शेषे लोपः'
इत्यनेन टि (अव्) लोपे कृते युष्म् + आकम् इत्यवस्थायां
वर्णसम्मेलनेन 'युष्माकम्' इति रूपं सिद्धम् ।

"समाप्त"